KLEČANJE U LITURGIJI I U SVETOME PISMU

Jedna od najuočljivijih promjena koje donosi novi obred Mise sastoji se u svođenju klečanja i poklecanja na najmanju moguću mjeru. Dok prema tradicionalnome obredu Mise svećenik-slavitelj poklekne deset puta pred Presvetim, u novome su obredu propisana još samo tri poklecanja (za koncelebrante samo jedno). Prisutan narod klečao bi nekad za vrijeme cijele tihe Mise (drukčije je bilo na svečanoj Misi), osim za vrijeme svećenikova dolaska, odlaska i oba čitanja Evanđelja. Danas narod kleči različito na raznim mjestima: negdje više, negdje manje, negdje uopće ne (osobito tamo gdje su izbačena klecala ili gdje nisu nikada niti postavljena).

Smanjivanje, odnosno ukidanje klečanja, obično se tumači na sljedeći način: klečanje je pokornička gesta. Za prvu Crkvu središnja vjerska istina od koje je zajednica živjela bilo je Kristovo uskrsnuće. Međutim, ta navodna »teologija vazmenoga otajstva« bila bi u Srednjemu vijeku zatamnjena ako ne i istisnuta, te konačno uspješno obnovljena u najnovije vrijeme. Tjelesni stav kojim je prva kršćanska zajednica iskazivala vjeru u uskrsnuće jest stajanje. To nam daju naslutiti neki navodi crkvenih otaca ili likovni prikazi iz katakombi. Stoga je prvotna Crkva u slavljenju euharistije uvijek stajala, slaveći tako Kristovo uskrsnuće. U Srednjemu vijeku, naprotiv, u prvi je red stavljena stvarnost Kristove muke (a ne uskrsnuća), zatim vjerničke pokore, kajanja za grijehe, straha pred Bogom, smrću, Božjim sudom i paklom. Prema tome je, u skladu s tadašnjim mentalitetom, uvedeno klečanje u Misu. Danas bi, u skladu s promijenjenim suvremenim mentalitetom, ponovno trebalo vratiti stajanje kao izričaj obnovljene prvobitne vjerske prakse.

Je li klečanje, odnosno poklecanje, bilo nepoznato prvoj kršćanskoj liturgiji, pitanje je liturgijske znanosti i vrlo je složeno. Zadovoljavajući odgovor mora voditi računa i o neprestanim poklonstvenim gestama prisutnima u istočnim liturgijama. Osim toga, moramo priznati da o liturgiji prvih četiri stoljeća znamo doista vrlo malo; gotovo se ništa ne može ustvrditi sa sigurnošću.

Zbog toga želimo na ovome mjestu promotriti što govori Novi zavjet o klečanju. Naime, novozavjetne su knjige izrasle iz žive tradicije; kad su Evanđelisti opisivali Posljednju večeru, oni su govorili o onome što su već otprije slavili u euharistiji. Zato postoji uska povezanost i podudarnost Novoga zavjeta kao »kanonizirane« tradicije sa življenom liturgijskom tradicijom.

Dakako, prvi kršćani su bili svjesni da se u Euharistiji susreću s Uskrsnulim Kristom (to se jasno vidi iz susreta u Emausu). Zato pogledajmo kako Evanđelja opisuju susret apostola s Uskrsnulim Kristom! »Jedanaestorica pođoše u Galileju na goru kamo im je naredio Isus. Kad ga ugledaše, padoše ničice preda nj« (Mt 28, 16s); prilikom Uzašašća: »Oni mu se ničice poklone pa se s velikom radosti vrate u Jeruzalem« (Lk 24, 52); susret sa ženama: »One polete k njemu, obujme mu noge i ničice mu se poklone« (Mt 28, 9). Može li se reći da ovo poklecanje pred Uskrsnulim nema nikakve veze s prvim kršćanskim bogoslužjem? Ili možda Evanđelisti ovdje žele istaknuti suprotnost između apostola (koji su dočekali Uskrsnuloga klečeći) i vjernika (koji u Euharistiji ne trebaju klečeći primiti Uskrsnuloga)? Vjerojatnije je da su htjeli pokazati primjerenost geste poklecanja pred proslavljenim Kristom.

Nije niti potrebno spominjati Knjigu Otkrivenja koja donosi veličanstveni opis nebeske liturgije, vjerojatno je ne želeći staviti u suprotnost s liturgijom Crkve: »Dvadeset i četiri starješine padnu ničice pred Onim koji sjedi na prijestolju i poklone se njemu«... (Otk 4, 10); »A kad on uze knjigu, četiri bića i dvadeset i četiri starješine padoše ničice pred Jaganjca« (Otk 5, 8) itd.

Evo još nekih mjesta u Novome zavjetu gdje apostoli i njihovi učenici zauzimaju klečeći stav u molitvi:

— sveti Stjepan klečeći moli u svečanome času svoga mučeništva, kad gleda otvorena nebesa i Uskrsnuloga Krista u njegovoj slavi; pred Uskrsnulim ne stoji, nego kleči (Dj 7, 59s);

— prije nego će uskrisiti Tabitu, apostol Petar klečeći moli: »Petar sve istjera van, kleknu, pomoli se pa se okrenu prema tijelu i reče: „Tabita, ustani!”. Ona otvori oči, pogleda Petra i sjede« (Dj 9, 40);

— sv. Pavao (a po svoj prilici i ostali oko njega) klečeći moli prije odlaska u Rim (Dj 20, 36); isto tako malo kasnije u Dj 21, 5;

— sv. Pavao u svojoj poslanici opisuje molitveni stav: »Zato prigibam koljena pred Ocem, od koga ime svakom očinstvu na nebu i na zemlji« (Ef 3, 14). Možda se upravo na ovome citatu nadahnjuje i đakonov poziv: *»Flectamus genua* — Prignimo koljena!«;

— nakon što je sv. Ivan u Otkrivenju opisao uvodno viđenje »Sina Čovječjega«, nastavlja ovako: »Kad ga vidjeh, padoh mu k nogama kao mrtav« (Otk 1, 17).

Kakva je današnja situacija i suvremena kultura? Zasigurno možemo reći da suvremeni promatrač, vidjevši nekoga tko u molitvi stoji, ne će odmah pomisliti da je to simbolična gesta uskrsnuća i vječnoga života. Pogotovo kada vidi da netko prima svetu Pričest stojeći, i još k tome na ruke, zaključit će da se ne radi o nečemu osobito važnom. Naprotiv, u našoj je kulturi gesta klečanja pridržana isključivo štovanju Boga, te se kao takva potpuno izdvaja iz područja međuljudskoga ophođenja. Stajati se može i dok se čeka na red u banci, sjediti se može i u kinu, ali kleči se samo u crkvi, odnosno u molitvi.

S druge strane, ako se toliko insistira na važnosti stajanja, nije jasno zašto se, naprotiv, u obred Mise uvodi sve više sjedenja, primjerice nakon pričesti; a negdje se uvriježilo i sjedenje nakon pretvorbe pa do kraja euharistijske molitve. Ili ako se tvrdi da je klečanje pokornička gesta, zašto se onda pepeljenje na Čistu srijedu, kao znak korizmene pokore, više ne prima klečeći kao nekada, nego stojeći?

U svakome slučaju, gestu klečanja i poklecanja treba ponovno vrjednovati, ponovno naglasiti i u službenim liturgijskim tekstovima, otkrivajući sve bogatstvo njezinoga značenja u Svetome pismu i u različitim liturgijskim tradicijama.

Tin Šipoš

izvor: http://www.latinska-misa.com/